

Kristóf Attila

Magyar Nemzet
1960. okt. 9.Tárgy
308

Hely

Idő
"1960"

Személy

Szerző:

Cím:

Forrás:

A VÁROS
PEREMÉN

»A város peremén, ahol élek, beomló alkonyokton, mint pici denevérek, puha szárnyakon száll a korom, s lerakódik, mint a guanó keményen, vastagon.«

Álmodik a nyomor. Hosszú, fekete házak között, mérges bokrok tövén, méztelen gyermekek sárga arcán, zuhanó, szürke füstben. Álmodik.

Elrothadt szalmazsák. Gyulladt és fénytelen szemek.

Nagyhasú asszony, négy gyermekével, tizenkét négyzetméteren.

A szürke kőút elsuhant előttük, becsukta szemét, kezét fölére tapasztva: »Nem megyek közelebb hozzád, s te nem mész el innen, soha többé. Soha többé.«

Íme a Mária Valéria telep története:

1916. Hadikórház. A főhercegnő sült csirkecombot hoz a láb nélkülieknek. A lábak bezárva mélyen lenn a földben: »Vigyázz! — Pihenj!«

1920. Szükséglakás. Nyomortanya. Családi cellák Horthy 9 milliós börtönében.

1932. Külön rendelet a valériásokra: »Összéb! Összéb! Gyorsan szaporodtok nyomorultak.« Egészségvédelem? A betonon nem él meg a poloska, csak az ember. Csak az ember! A patkány csillogó szemmel bámult ki a falból: — sokan vagyunk.

A penész szürkén kivirágzik.

A gyermek is szürke, mint a por. »Temethettek! — sokan vagyunk...«

A város pereméről messzire látni. Kék eget látni — valahol messze. Zöld lombot látni, valahol messze.

Nem nézte senki — nem látta senki — sok hosszú évig. Sok hosszú évig.

(»Nedves, tapadós szelek mása, Szennyes lepedők lobogása, Oh, éj!«)

Sötét van — nedves, rossz szagú, nehéz sötét. A füst lezuhan a földre. A bokrok fekete levelén fekete korom.

Három ház áll már csak — a legutolsók — s bennük huszonegy család. A legutolsó »valériások«.

Nyikorgó ajtó. A ház falán az esti szélben fekete bokrok árnyéka lebben.

— Kit keres? — kérdezi az asszony.

(Öket keresem.)

»Mióta él itt?« »Huszonnyolc éve.« Huszonnyolc éve a »Valérián.«

Hat gyermeket szült — és négyet felnevelt.

— Nem én neveltem őket — szól csendesen —, akkor az utca nevelt, meg a Búdósárok. Kicsinyek voltak, gyöngék és kedvesek még, mikor dolgozni mentek. Vékony kezük volt és csillogó szemük — menni kellett...

A halkszavú, sovány öregasszony szégyenkezik. Fekete keze vézna ölbe ejtve — a földre néz, a milliószer síkált betonra.

(»Ne üljön lelkünkre szenvedés, Ne csípje testünket féreg...«)

Huszonnyolc éve élnek itt. (Meggzokták talán?)

Sóvárogva, fényesen és diadalmasan remeg szemükben az öröm: »Elmegyünk innen!

Most már nagyon hamar elmegyünk. A többiek után.«

Nyílik az ajtó. Ősz ember lép be. Nyílik az ajtó: kedves arcú fiatalasszony. Férfiak. Lebbenő szőke és fekete fűrtök — gyermekek. Valériások.

Csendben jönnek, a fal mellett állnak, az ágy szélére ülnek. A repedezett falu homályos szobában sokan vagyunk. Mesélnek. Arról mesélnek, amit nem lehet megszokni soha. Soha.

Hallgatok. Régi történetet hallgatok, hosszú évek történetét. »...hogyan itt kellett élni.«

A sápadt emberek arca sóvárgó, a hangjuk remeg:

— Elmegyünk, elmegyünk innen...

Ott kinn, a nehéz sötétben, a fekete bokrok tövén vénember ül. Őlében hullószőrű macska. Az öregember lassan pillogó szemével a macskát nézi, a macska szeme fénylik, mint a gyöngy. A süppedt föld, a rongyos, hosszú házak felől keserű füstszag árad.

Fölöttünk sárgán villog az ég.

(»Emeljétek fel szívünket, Azé, aki föllemeli...«)

Napsütés.

Fölöttünk kéken villog az ég. Ez a 103-as út. Neve nincs még. Névtelen út, a múltból a jövőbe vezet.

Gyermek megy mellettem. Tíz éves lehet talán. Vékony, csillogó szemű. Kezében hatalmas sárga aktatáska. Megy az úton. Vékony, csillogó szemű gyerek. Valériás.

Az út szélesedik, szétnyílik, kiterül.

Pusztá tér. Felszabdalt föld, fekvő vasbetonoszlopok, téglá, kavicsrakások.

Pusztá tér. De ahogy felmeled a szemedet, messzi fenn, a fejed fölött, tisztán és kecsesen — mint katedrálisok, dómok, antik templomok toronyai, a halványkék égbe belemagasodnak a házak. Az új házak.

A bölcsőde üvegfalain fel fénylik a nap. Jobbfele hatalmas félkör ívben — ultramarin és élénk vörös erkélyek sora. Mint óriás szunyogok — acélkék toronydaruk.

Megyek... És tudom: itt lesz az iskola, itt a mozi, a rendezőintézet és itt a színház. Színház — a Valérián.

A város pereméről messzire látni... Most már messzire...

Hatszáz építőmunkás dolgozik itt — azt mondják, 1970-re a Valéria helyén — a papírházak, a fekete putrik helyén — mindenhol színes, nagyablakú házak állanak. És szökőkútak, és szobrok, és játszótérek.

Halványkék fényes ablakú ház. Háromemeletes. Három hónapja kész.

Az első emeleten — üveg, nikkal és lágyan fénylő műanyag — becsöngetek. Két öreg ember él itt. Másfél hónapja. Azelőtt harmincegy évig a Valérián.

Az öregember, »a piszkos valériás«, ott ül a fényesablakú szoba közepén, maga alá húzott lábakkal: »Jaj, a padlón folt ne essék.«

Az öregasszony, »a piszkos valériás«, kezével simítja végig a falakat: »Jaj, rászáll a por.«

Az ajtón fekete táblán

aranybetűkkel az öregember neve. A fürdőszobában hófehér kádban lágyan csobban a víz.

A szomszéd házban hatalmas kékszemű férfi. Útkövező. Pici, őszhajú öregasszony, a felesége. S az unokájuk; pöttyömnyi barna gyerek. A falon kalitkák. Csillogó tollú, fényes madarak. Csevegő stiglic, üveghangú kanári, pajkos papagáj. Dismadarak.

Az útkövező 1919 óta él a Valérián.

— Három hónapot dolgoztam egy évben — itt kellett laknom — mondja, a szája szegletéből előbújik a mosoly. — Most is itt lakom, csak magasabban.

Két szoba, konyha, összkomfort.

Az őszhajú öregasszony természetesen — szemében kedves csillogással formálja a szót, amit azelőtt nem ismert: összkomfort.

S ez év végére a »Valéria« végképpen, örökre eltűnik. Még a nevét is elfelejtjük, úgy elfelejtjük, mint a szomorúságot. A fényes ablakok, a színház, a szökőkútak — zöld lombú fák — új városát — javaslatunkra — József Attiláról nevezik el — róla, aki ide tartozott.

Sötét van már. A házak ablakaiból áradó fény messzire látszik. Lehet, hogy a villanyfénynél József Attila versét olvassa egy »valériás« a város peremén...

Ott éltek lenn, összezsúfolva a bűzös barakkok mélyén a fekete bokrok mögött.

Ünnepélyesen, komolyan jöttek ezek az emberek: szemükben öröm volt csak — úgy álltak a fényes házak kapujában — ez a miénk!

Egy öregasszony — mondják — leborult a földre. A szeméből folyt a könny.

S a fényes erkélyeken ott álltak a magasban — a földhözragadtak.

Kristóf Attila